

Бульдович П. В.

Аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМА МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД СУЧАСНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

У статті зроблено спробу розкрити зміст гносеологічних підстав методології, на які некритично спирається сучасна політична наука. В рамках аналізу методологічних традицій політології критично розглянуто поширені в політичній науці авторські системи методів.

Ключові слова: методологія, система методів політичної науки, синтетичні класифікації.

Сучасна політична наука все більше набуває прикладного характеру, що повною мірою відповідає наявності попиту з боку політичних акторів. Необхідність наукового обґрунтування процесу прийняття політичних рішень неминуче посилює інтерес до емпіричних форм пізнання і зумовлює переважне використання конкретних методик, технік і прийомів у дослідженні. Водночас недостатньо уваги приділяється теоретико-методологічним проблемам політології. Зокрема, ґрунтовного аналізу потребують базові поняття і категорії методології політичної науки, а також гносеологічні підстави їх інтерпретації. Пануючі в сучасній науці принципи універсального плюралізму та методологічної комплексності не сприяють вирішенню цього завдання. Як наслідок, зменшуються пізнавальні можливості політології загалом, оскільки від розуміння сутності самого процесу отримання знань про політику залежить якість і науковий статус даного знання. Рецесія фундаментальної складової політологічного знання, яким є методологія політичної науки, вимагає реанімувати дослідницький інтерес до базових епістемологічних підстав сучасної політології. Це засвідчує актуальність обраної теми аналізу.

Поганий ступінь наукової розробки зазначеної проблеми відображається у відсутності ґрунтовних праць з методології сучасної політичної науки. І якщо методологічні питання науки загалом перебувають у фокусі пильної уваги вчених різних галузей знання, то політологи в цьому аспекті займають явно маргінальні позиції. Доволі спрощений аналіз

проблеми можна віднайти у О. Габрієляна, В. Туманяна, А. Дегтярьова, Р. Мірумяна, О. Токовенка. Проте слід наголосити, що, особливо у вітчизняному дискурсі, практично відсутні якісні розробки вказаної проблеми. У зв'язку з цим автор даної статті пропонує власний спосіб проблематизації методологічних основ сучасної політології.

Метою пропонованого тексту є розкриття змісту основних методологічних традицій, на які спирається політична наука, та, в цьому контексті, критичний аналіз існуючих систем методів у політології.

Незважаючи на інтенсивний розвиток політичних наук у XX–XXI ст., їх методологічне підґрунтя залишається поза фокусом належної уваги з боку дослідників. Чи не головною причиною цього є проблематичний стан гуманітарної методології загалом. Сучасна наука орієнтується переважно на ринок, що неминуче зумовлює її інструментально-прикладний характер. Відтак інструменталістська інтерпретація базових понять і категорій властива і сучасній політології. Наприклад, О. Габрієлян пропонує таке визначення методу: «Метод — спосіб або сукупність прийомів та операцій для досягнення певної цілі, розв'язання конкретного дослідницького завдання» [9, с. 18]. Подібна дефініція не дозволяє експлікувати зміст вказаного поняття, а також ускладнює розуміння того, в якому зв'язку перебуває метод і предмет дослідження. Як наслідок, виникає можливість трактувати метод суб'єктивно, в якості авторського знаряддя наукового пошуку. У свою чергу, визнання персони дослідника джерелом конституювання методу призводить до його розуміння як зовнішнього по відношенню до предмету, що означає неможливість отримати об'єктивне знання про предмет науки. Дана суперечність засвідчує необхідність більш глибокого аналізу методу сучасної політології. Проблема є тим більше актуальною у зв'язку з домінуванням подібного типу дефініцій у переважній більшості наявної політологічної літератури.

Розв'язанням подібних проблем займається методологія політичної науки.

Методологія — це вчення про методи пізнання та перетворення дійсності [11, с. 496]. Поняття «методологія» має два основні значення: 1) система визначених правил, принципів і операцій, що застосовуються в тій чи іншій сфері (в науці, політиці, мистецтві тощо); 2) вчення про дану систему, загальна теорія методу [5, с. 318].

Методологія тільки тоді може вважатися наукою, коли дотримані певні вимоги науковості. Однією з таких вимог є критерій системності, який передбачає взаємозв'язок елементів методології, наявність логіч-

них переходів між ними. За цих умов методологія як система набуває необхідної якості — цілісності. У більшості ж випадків окремі складові поєднані в сукупність швидше механічно, акцент на зв'язках і переходах робиться хіба що словесно. Відтак методологія політичної науки постає як арифметична сума всіх названих складових. Зрештою, автор аналізованого пасажу сам визнає, що в науковому середовищі немає єдності з приводу розуміння сутності ключових понять, які складають концептуальний зміст методології. За таких умов дотриматися вимоги системності неможливо, а значить цілісність науки про метод вкрай умовна і її конфігурація повністю залежить від специфіки поставлених дослідницьких завдань. Втім, такий стан справ у сучасній науці вже тривалий час є узаконеним і виправданим, про що мова піде далі.

Сьогодні загальноприйнято вважати політологію мультипарадигмальною наукою, для якої характерними є гетерогенність концептуально-методологічної бази, інструментальний мультипліцизм, поєднання емпіричного і нормативного підходів [3, с. 154–168]. Водночас, очевидно, що багатоманіття методів і методик, використовуваних в політичній науці, не здатне примножувати якісне знання без приведення в систему, в основі якої знаходиться принцип, що забезпечує узгоджене використання відповідних пізнавальних форм.

Зміна принципу (або принципів) формоутворення системи методів є концентрованим відображенням низки об'єктивних трансформацій науки в процесі її історичного розвитку. Зокрема йдеться про істинність наукового знання, існування першооснов, пануючу наукову картину світу, превалювання універсалізму чи релятивізму, суб'єктивізму чи об'єктивізму в науці, статусу всезагального та одиничного і т. д.

Для більш адекватного аналізу підстав конституювання системи методів політичної науки доцільно розглянути принаймні дві традиції наукового пізнання — класичну і некласичну, виходячи з яких будувати дану систему можна по-різному.

Класична традиція в основному представлена німецькою класичною філософією та марксизмом і, на нашу думку, до сьогодні залишається найбільш науково обґрунтованою.

Ключовим для розглядуваної проблеми є в даному випадку поняття методу. Останній розуміється як форма теоретичного і практичного освоєння дійсності, що витікає із закономірностей розвитку досліджуваного об'єкта; як система регулятивних принципів перетворюючої, практичної або пізнавальної діяльності.

Будь-яка раціональна дія загалом підпорядковується певним регулятивним принципам. В науці від цих принципів часто залежить результат дослідження. Наприклад, однаковий фактичний матеріал може привести до протилежних висновків за умови використання різних підходів. Тому можна стверджувати, що в тому сенсі, в якому наука визначається як спосіб тлумачення фактів, вона співпадає з методом цього тлумачення.

Своїм генетичним корінням метод сягає практичної діяльності. Прийоми практичних дій людини з самого початку повинні були підпорядковуватися об'єктивній логіці тих речей, з якими вона мала справу, тобто узгоджуватися з їх властивостями і відношеннями. Способи практичних дій поступово перетворювалися в методи пізнання, мислення. Таким чином, в ході історії практика все більш теоретизується, а теорія стає дедалі більше практично значимою. Метод виступає в ролі об'єднуючого начала практики і теорії [14, с. 409–411].

Інтерпретація методу в зазначеній традиції випливала із цілого ряду фундаментальних засновків аналітично замкненої системи. Одним із таких засновків є твердження про об'єктивність законів, які наука досягає логічно, їх іманентність предметам і явищам реального світу. Звідси слідує, що тільки пізнаючи предмет в його власній іманентній логіці і мірі, можна отримати істинне знання про нього. Тобто метод є конгруентним об'єктивному закону розвитку предмета. А оскільки закон розвитку універсальний (триєдиний закон діалектики), остільки метод також єдиний і універсальний — діалектичний. Даний метод відбивається у всіх інших, менш загальних методах. Всю сукупність останніх можна поділити на дві групи: конкретно-наукові і філософські методи.

В процесі наукового пізнання використовуються численні і вельми різноманітні методи, включаючи і окремі прийоми, які зазвичай називають методикою. Всі вони використовуються або в більш вузькій, або в більш широкій предметній області відповідно до їх ступеня загальності.

Виходячи з даних позицій, можна побудувати наступну систему методів політичної науки:

- філософські методи (діалектика, метафізика);
- загальнонаукові (логічні; емпіричні і теоретичні);
- конкретно-наукові, або спеціальні (інституціональний, біхевіоралістичний, системний, структурно-функціональний тощо);
- методики, техніки і прийоми дослідження, що використовуються в політичному аналізі (метод Дельфі, метод ПАТТЕРН, SWOT-аналіз та ін.).

У багатьох сучасних джерелах конкретно-науковими вважаються методи, що є автохтонними в межах окремої науки. Відсутність такого методу, розробленого конкретно наукою, часто слугує підставою для спростування наукового статусу відповідної сфери предметного знання. Час від часу ця проблема зачіпає і політологію. Однак в подібній вимозі більше претензійності та амбіцій самих науковців, ніж обґрунтованих потреб науки, адже, наприклад системний підхід, з'явившись в біології, найбільш методологічно розроблений у кібернетиці, соціології та політології. Відповідна обставина жодним чином не означає, що даний підхід належить біології, так як ідеться про винахід наукового мислення. Наука не має авторського права на методологічні досягнення, це суперечить її сутності та завданням. Крім того, вказана вимога відображає тенденцію до жорсткого аналітичного розділення окремих наук, критерієм якого є наявність власного методу зокрема. Але якщо прийняти твердження про метод як логічну форму осягнення сутності досліджуваного предмета і принцип єдності предмету і методу, то вийде, що предмет політології має статус загального і наділений характером універсальності (оскільки політика пронизує всі сфери життєдіяльності суспільства). Саме тому політична наука широко використовує методи і підходи інших наук, надаючи їм пізнавальної специфіки в ході дослідження. Свій особливий метод мають лише ті науки, предмет яких не є тою чи іншою мірою універсальним. Ці методи, зрештою, не мають загальнонаукового значення.

Зазвичай методами класичної політології називають, наприклад, інституціональний [1, с. 34], біхевіоралістичний, структурно-функціональний та системний [15, с. 48]. В той же час, інституціональний підхід використовується в економіці, правознавстві, політології, філософській антропології та ін.; біхевіоризм — у психології, економіці, політології; структурно-функціональний метод — в соціології, політології, релігієзнавстві, а системний підхід сьогодні застосовується ледь не кожною гуманітарною та багатьма природничими науками. В кожній науці кожен із методів є особливим, а питання про те, де вперше його було вжито, взагалі не становить предмету наукової дискусії.

Таким чином, у наведеній системі методів політичної науки менш загальні методи є частковими відносно більш загальних, у конкретніших відбиваються принципи загальніших, що забезпечує логічну спадковість і цілісність всієї системи. Логічні методи (або принципи мислення), такі як, наприклад, синтез і аналіз, індукція і дедукція, мають справу не з відмінними предметами (з якими оперують емпіричні методи), а з тими

ж самими, тільки в їх логічному вираженні. Водночас такий характер вказаної системи ґрунтується на ряді важливих гносеологічних принципів, серед яких пізнаванність світу, універсальність його об'єктивних законів і законів мислення (їх тотожність), конкретність наукової істини, визнання об'єктивного статусу загального, превалювання цілого над частковим та ін..

В ХХ столітті після тривалого панування позитивістських орієнтацій наука зазнала радикальної трансформації, що ознаменувалася відмовою від усіх перелічених принципів. Були піддані критиці т. зв. метанаративи (тотальні цілісності, які мають внутрішню визначену ціль свого розвитку)—суспільне благо, демократія, дух народу тощо. В методологічному відношенні в науці пануючими стали принципи плюралізму, фрагментарності, релятивізму, відмови від пошуку абсолютної істини. Заперечення універсалізму і замкнених аналітичних систем поставило під сумнів можливість побудови будь-якої системи (в т. ч. системи методів) на базі єдиних принципів.

Вчені розробили нові принципи, які дозволяли інакше поглянути на розвиток наукового знання і на засади науки загалом. Ч. Пірс, вважаючи, що в конкретний проміжок часу наше знання про реальність носить частковий та імовірнісний характер в континуумі недостовірності і невизначеності, увів до обігу поняття «фалібілізм», яким згодом позначатиметься цілий напрямок постпозитивізму, згідно з яким всіляке наукове знання є принципово незавершеним. Натомість воно є лише проміжною інтерпретацією істини, що передбачає наступну зміну на кращу інтерпретацію [8].

Спираючись на ідеї Пірса, К. Попер розробив інший критерій науковості знання— критерій фальсифікації. Він передбачає, що наукова теорія не може бути істинною, коли її хоча б гіпотетично не можна спростувати (неспростовними, а значить і неістинними, на думку Попера, є психоаналіз Фрейда і діалектичний матеріалізм Маркса, істиною— теорія відносності Ейнштейна) [10].

Критика постпозитивістами наукового методу вказує на розходження між його методологією і реальним розвитком наукових ідей. На їх думку, це свідчить про відсутність достовірного і повністю формалізованого методу, що приводить до більш достовірного знання.

Представників цього напрямку об'єднує критична налаштованість до наукового методу. Найвідоміші з них (І. Лакатос, Т. Кун, М. Полані) намагаються запропонувати власні варіанти пояснення неможливості універсального методу та пошуку з його допомогою абсолютної істини.

Радикальним проявом критики можна вважати гносеологічний анархізм П. Фейєрабенда з його твердження про те, що єдиним принципом, який не стоїть на заваді науковому прогресу, є принцип «дозволено все». Оскільки будь-який факт «теоретично навантажений», тобто залежить від особливостей теорії, в межах якої він розглядається, то є недоречним порівняння теорії з фактами і теорій одна з одною, так як зміст їх понять не співпадає [13]. Як видно, теорія і метод набувають релятивного характеру.

Незважаючи на подібні інтенції, наука не може розвиватися цілком хаотично. Тому за останні десятиліття здійснено чимало спроб систематизувати наукові методи шляхом виокремлення підходів (сукупності однорідних методів), парадигм, традицій тощо.

О. Габрієлян стверджує: «Практика політологічної думки, що відображає політичну реальність, породжує цілі, завдання, предмет науки, що змінюються в часі. Адекватною цим процесам може бути саме імовірна динамічна модель методології. В даний час це особливо актуально, оскільки людство живе в якісно новому світі. Методологічно не так важливо, що він інформаційний та глобалізований, як те, що цей світ постмодерністський. Це означає, що сукупність основних принципів побудови політичної науки (її методологію) слід розглядати в контексті нової наукової парадигми, основні параметри якої описані в філософії постмодернізму» [9, с. 41].

Автор пропонує таку систему методів дослідження:—загальні (соціологічний, нормативно-ціннісний, системний, структурно-функціональний, інституційний, біхевіористичні, порівняльний, історичний, демографічний, антропологічний та ін.);—загальнологічні (аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування, поєднання історичного і логічного та ін.);—конкретно-наукові;—емпіричні (спостереження, збір інформації, узагальнення та попередній аналіз) [9, с. 41].

У наведеній систематизації доволі складно віднайти критерій (чи навіть критерії) для виокремлення відповідних груп методів. Як розуміти в даному випадку поняття «загального», коли до цієї категорії включені, наприклад, інституційний і біхевіористичний методи? Які методи належать до конкретно-наукових і на якій підставі їх, власне, можна вважати конкретно-науковими? На перший погляд, система передбачає певну послідовність груп методів, в основі якої—рух від загального до часткового. Таким чином, може здатися, що цілісність і єдність відповідної системи забезпечується використанням класичного

принципу сходження від абстрактного до конкретного. Але його застосування в цьому випадку має викривлений характер. Справа в тому, що автентичне розуміння даного принципу передбачає тлумачення абстрактно-загального як найменш змістовно наповненого знання, а конкретного як найповнішого та найбагатшого, оскільки в конкретному відбито закони загального і втілено особливість одиничного. Виходячи з цього, розташування емпіричних методів, які мають своїм предметом непояснену сукупність одиничних фактів, після конкретно-наукових є профанацією зазначеного принципу, так як фіксація чисто емпіричного матеріалу дає лише інформацію, сировину для наукової теорії, а не наукове знання.

З іншого боку, якщо розуміти метод інструментально, то наведена система виглядає послідовно до кінця. Дійсно, емпіричні методи мають справу з фактами реального політичного життя, всі інші, по мірі теоретизації і узагальнення,—з логічними формами, концептуальним вираженням цих фактів. Однак і такий підхід не дає змоги відповісти на питання про зміст понять загальних і конкретно-наукових методів.

Загальнонаукові методи (їх можна назвати принципами мислення) є чистими логічними формами, універсальними для всіх, хто мислить науково. Конкретно-наукові—це ті ж загальні методи, до яких включено знання про сутність конкретного предмету, при цьому немає значення, скільки наук їх одночасно використовує. Інститут (в інституціональному підході), людська поведінка (в біхевіористичному) є цілком визначеними предметами дослідження, а тому і відповідні методи—конкретно-наукові. Інша справа, що інститути і поведінка можуть вивчатися цілим рядом окремих наук. Але якщо тільки на цій підставі вважати той же інституціоналізм і біхевіоризм загальнонауковими підходами, то поняття «загальнонауковий метод» матиме суто механічний характер.

Сказане важливо в світлі того, що розмаїття існуючих методів неможливо об'єднати в систему, попередньо науково не розкривши зміст категорій, по яких вони групуються. В межах проаналізованої вище системи категоризація щонайбільше словесна, а не змістовна. Відповідно, першочерговим завданням методології політичної науки є ґрунтовне розкриття змісту понять «загальні», «конкретні», «спеціальні» та ін. методи, а також встановлення зв'язків між ними. Лише після цього стає можливим «зарахування» до тих чи інших груп окремих методів з їх наступним обґрунтуванням, послідовним і плідним використанням. Важливо усвідомлювати, що дотримання таких вимог може безпо-

середньо не впливати на вирішення прикладних завдань політології. Однак це сприяє осмисленню природи наукового пізнання, дає можливість науці звернутися до себе самої, що рішуче впливає на розвиток її творчо-пошукового потенціалу.

Для кращого розуміння проблеми доречно привести в приклад ще кілька авторських спроб систематизувати методи політичної науки.

Однією з найбільш ємких розробок є систематизація, запропонована І. Василенко. Дослідниця пропонує розділити методи на: — загальнонаукові (порівняння, аналогія, синтез, аналіз, індукція, дедукція та ін.); — методи, запозичені політологією з інших наук (соціологічний, історичний, антропологічний); — методи класичної політології (інституціональний, порівняльний, нормативний та діяльнісний підходи); — методи посткласичної політології (ситуаційний аналіз, міждисциплінарний, синергетичний, герменевтичний підхід) [1, с. 45].

Як видно, стосовно останніх двох груп методів застосовується вже інший, відмінний від двох перших, критерій — хронологічний. Загалом же зроблено спробу виокремити не стільки самі методи, скільки підходи, що викликано об'єктивним ускладненням внутрішньої структури системи методів сучасної політичної науки.

Дегтярьов А. А. пропонує розглядати три групи методів, що використовуються в політичному пізнанні: загальнонаукові, соціально-гуманітарні та спеціально-наукові [2, с. 56].

Р. Мірумян розрізняє дві складові внутрішньої наукової методології: теоретико-методологічну і конкретно-методологічну, або методичну [7]. До першого комплексу він відносить визначення, завдання, етапи методологічного аналізу наукової дисципліни, критерії достовірності (валідності), а також мову і понятійно-категоріальний апарат політології. До конкретно-наукової (методичної) складової, на думку автора, належать власне різноманітні групи методів та дослідницьких підходів (або методологій).

Зазначених прикладів достатньо для того, аби продемонструвати відсутність у науковому середовищі єдності стосовно проблеми структури і базових принципів системи методів політичної науки. Це є прямим наслідком тієї обставини, що в межах політології не здійснено належного осмислення базових методологічних категорій, які вона використовує. Їх некритичне застосування породжує не лише плутанину в систематизації методів, а й створює перешкоди для розвитку пізнавальних можливостей політичної науки. Фактично відсутні спроби ґрунтовно розкрити науковий зміст основних методологічних понять. До того ж ситуація вельми

ускладнена пануючими орієнтаціями сучасної гуманітарної науки загалом, що засновується на засадах постмодерністських філософських рефлексій. Звісно, не варто спростовувати чи навіть применшувати творчий потенціал цих віянь у науці, але часто їх абсолютизоване і поза контекстуальне вживання приховує загрозу квазінауковості і повної довільності у процесі наукового пізнання політичних процесів і явищ.

Більшість наведених прикладів, як видно, є не системами методів, а швидше синтетичними класифікаціями, в основу яких покладені одночасно різні критерії (здебільшого логічні і хронологічні). Ці класифікації створені для поглиблення і розширення предметних знань (допомагають розкрити зміст наукових понять [4]), розроблені в навчально-освітніх цілях, внаслідок чого їх основна мета вже за своїм задумом не передбачає розкриття сутності і характеру розвитку наукового знання, чим, у свою чергу, покликана займатися методологія науки.

Отже, система методів сучасної політичної науки є проблемою її методології як окремої наукової сфери знання. Першочерговим завданням останньої є розкриття сутності базових методологічних категорій і понять з паралельним аналізом тих підстав, на основі яких експлікуються ці категорії і поняття. Вказані підстави по суті відображають фундаментальні орієнтації гуманітарної науки в її розвитку.

Більшість сучасних навчальних посібників, підручників, монографій і статей з політології пропонують не систему методів, а синтетичну класифікацію з кількома критеріями. Такі класифікації слугують навчальним цілям, допомагаючи розкрити зміст наукових політологічних понять, поглибити предметні знання. Методологія політичної науки має інші завдання; вона орієнтована не стільки на предмет політології, скільки на метод. Це загальна теорія методу, яка осмислює свої власні підстави. Аналіз ряду джерел засвідчує, що на сьогодні в межах методології не розроблено до кінця послідовної і логічно обґрунтованої системи методів політичної науки.

Список використаних джерел:

1. Василенко И. А. Современная российская политика: учебник для магистров / И. А. Василенко; Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова. — Учеб. изд. — М.: Юрайт, 2014. — 488 с.
2. Дегтярев А. А. Методы политологических исследований/ А. А. Дегтярев // Вестник МГУ. Сер. 12. — 1996. — № 6. — С. 55–65.

3. Дегтярев А. А. Политический анализ как прикладная дисциплина: предметное поле и направления развития / А. А. Дегтярев // Полис. — 2004. — № 1. — С. 154–168.
4. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант; Пер. с нем. Н. Лосского; Примеч. Ц. Г. Арзаканяна. — М.: Мысль, 1994. — 591 с.
5. Краткий политический словарь / Абаренков В. П. [и др.]; сост. и общ. ред. Л. А. О니кова, Н. В. Шишлина. — 6-е изд., доп. — М.: Политиздат, 1989. — 623 с.
6. Макинтайр А. После добродетели: Исследования теории морали / А. Макинтайр; Пер. с англ. В. В. Целищева. — М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2000. — 380 с.
7. Мирумян Р. А. Методология политической науки: Учебно-методический комплекс [Электронный ресурс] / Р. А. Мирумян. — Ереван, 2013. — Электрон, текст. дан. — Режим доступа: http://www.rau.am/uploads/blocks/0/7/726/files/726_21_metodologia-polit-nauki.pdf
8. Пирс Ч. С. Начала прагматизма. Том 2. Логические основания теории знаков / Ч. С. Пирс; Пер. с англ. В. В. Кирющенко, М. В. Колопотина, послесл. Сухачева В. Ю. — СПб.: Лаборатория метафизических исследований философского факультета СПбГУ; Алетейя, 2000. — 352 с.
9. Политическая наука: Методы исследований: учебник / [О. А. Габриелян и др.]; под. ред. О. А. Габриеляна. — К.: ИЦ «Академия». — 2012. — 342 с.
10. Поппер, К. Логика социальных наук / К. Поппер // Вопросы философии. — 1992. — № 10. — С. 65–75.
11. Спиркин А. Г. Основы философии: учеб. пособие для вузов / А. Г. Спиркин. — М.: Гардарики, 1999. — 816 с.
12. Туманян В. С. Понятие методологии политической науки (к постановке проблемы) / В. С. Туманян // Вестник Российско-Армянского Университета. Гуманитарные и общественные науки. — 2007. — № 2. — С. 4–19.
13. Фейерабенд П. Против методологического принуждения / П. К. Фейерабенд; // Избранные труды по методологии науки; Переводы с англ. и нем. / Общ. ред. и авт. вступ. ст. И. С. Нарский. — М.: Прогресс, 1986. — С. 125–467.
14. Философская энциклопедия. В пяти томах / Коллектив авторов. — М.: Советская энциклопедия, 1960–1970. — 2996 с.

-
15. Шляхтун П.П. Політологія: історія та теорія Підручник / П. П. Шляхтун. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 472 с.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2015 р.

Булдович П. В. Проблема методологических оснований современной политической науки

В статье сделана попытка раскрыть содержание гносеологических оснований методологии, на которые некритично опирается современная политическая наука. В рамках анализа методологических традиций политологии критически рассмотрены распространенные в политической науке авторские системы методов.

Ключевые слова: методология, система методов политической науки, синтетические классификации.

Buldovych P. The problem of methodological foundations of modern political science

The paper attempts to reveal the contents of the epistemological foundations of methodology, on which modern political science relies. It is also critically reviewed the author's systems of methods of political science.

Keywords: methodology, a system of methods of political science, synthetic classification.